

Robert Vannoy, Kutoka Uhamishoni, Hotuba ya 6A

Mapitio ya Hesabu na

Kumbukumbu la Torati II. D. 12. d. Wanaume Waligawiwa Idadi na Nafasi

Turudi pale tulipoishia. Katika kipindi kilichopita tulizungumzia kuhusu takwimu za sensa katika sura za mwanzo za kitabu cha Hesabu. Hilo liko kwenye muhtasari wako, nambari ya Kirumi II., D.12., d., “Wanaume walihesabiwa na nafasi ziliwekwa.” Sitaki kurudi kwenye maelezo ya mjadala huo. Utakumbuka kulikuwa na maswali yaliyoulizwa kuhusu kauli fulani za kibiblia (km, “mataifa saba yenye nguvu kuliko ninyi katika nchi ya Kanaani”), kwa msingi wa kile tunachokijua kuhusu ukubwa wa majeshi wakati huo, na kile tunachokijua kuhusu ukubwa wa miji—kwa mfano Yeriko ikiwa na ekari 7.

Unaanza kujiuliza kama tumelewa kweli lugha iliyotumika, ambayo matoleo ya Kiingereza hutafsiri “wanaume 600,000 wa vita,” yenye idadi ya watu milioni 2 au 3. Nilisema mwishoni mwa mjadala huo, “Nadhani hili ni tatizo ambalo liko katika kategoria hiyo ya msemu wa Kilatini ‘kitu ambacho huwezi kukisemea.’” Kuna kitu kinachoendelea hapa ambacho hakijaeleweka kikamilifu.

Sidhani kama nilikuelekeza kwenye aya kwenye ukurasa wa 41 wa nukuu zako, na nitahitimisha tu mjadala huu kwa kukuelekeza kwenye hilo. Hii inatoka kwa *Utangulizi wa Agano la Kale wa RK Harrison*, ambapo mwishoni mwa mjadala wake wa mbinu mbalimbali za tafsiri za takwimu za sensa katika Hesabu, anasema, "Hakuna hata moja kati ya majaribio haya ya kupunguza idadi ya Agano la Kale inayoweza kuelezea kwa kuridhisha data yote inayohusika." Kumbuka nilipozungumzia kuhusu kutafsiri eleph kama "mkuu" au "kundi la hema" - bado una tatizo na muhtasari wa nambari mwishoni. Kwa hivyo ni vigumu kwa suluhisho lolote lililopendekezwa sasa kushughulikia kwa kuridhisha data zote. "Kwa hivyo mapendekezo yaliyotolewa hayawezi kuchukuliwa kuwa ya usawa kwa madhumuni ya tafsiri. Ikiwa ushahidi mwingine kutoka vyanzo vya karibu vya Mashariki kuhusu nambari kwa ujumla una thamani yoyote katika kitendo

hiki, ingemaanisha kwamba uthibitisho wa nambari wa Agano la Kale utategemea msingi fulani wa ukweli ambao unajulikana sana kwa watu wa kale, lakini ambao haujulikani kwa wasomi wa kisasa." Kwa maneno mengine, kuna kitu kinachoendelea hapo ambacho hatukielewi kikamilifu. Hapo ndipo ningeacha suala hilo. Kama una nia unaweza kuangalia baadhi ya marejeleo katika orodha yako ya vitabu—kuna majadiliano mengi hapo ili kuendelea zaidi. Je, una maswali yoyote kuhusu hilo kabla hatujaendelea?

12. c. Walawi Wamehesabiwa na Kazi Zao Zimepewa – Hesabu 3:1-4:49 Sawa, c. chini ya 12. ni: “Walawi wamehesabiwa na kazi zao zimepewa: Hesabu 3:1-4:49.” Ukigeukia Hesabu sura ya 3, utaona mwanzoni mwa mstari wa 1 na unaofuata unazungumzia Walawi. Nenda chini hadi mstari wa 5, “Bwana akamwambia Musa, ‘Ilete kabila la Lawi na uwaweke mbele ya Haruni kuhani ili wamsaidie. Watatekeleza wajibu wao kwa ajili yake na kwa ajili ya jumuiya nzima katika Hema la Kukutania kwa kufanya kazi ya maskani. Watatunza vyombo vyote vya Hema la Kukutania, wakitimiza wajibu wa Waisraeli kwa kufanya kazi ya maskani.”

Kwa hivyo, Walawi wamepewa jukumu hilo la kutunza maskani, na kwa kufanya hivyo wanasimama badala ya wazaliwa wa kwanza wa familia zote za Israeli. Unaona katika mstari wa 12 Bwana alisema, “Nimewachukua Walawi kutoka miongoni mwa Waisraeli badala ya wazaliwa wa kwanza wa kiume wa kila mwanamke wa Israeli. Walawi ni wangu, kwa maana wazaliwa wa kwanza wote ni wangu.” Sasa kumbuka tulizungumzia kuhusu kabila la Lawi kuja kusimama na Musa wakati wa tukio la ndama wa dhahabu. Walibarikiwa kwa njia fulani kwa kufanya hivyo. Hii inaweza kuwa njia ambayo hii inapaswa kutafsiriwa. Huko nyuma katika Mwanzo, walilaaniwa katika baraka za Yakobo walipopewa urithi wa kikabila, lakini sasa wamepewa jukumu hili muhimu katika Israeli. Lakini kwa sababu wanaweza kusimama kwa kila mzaliwa wa kwanza wa familia za Israeli, pia walipaswa kuhesabiwa, na hiyo ndiyo inayofuata katika sura hii na haraka sana unarudi kwenye tatizo la sensa. Mstari wa 14 unasema, “Bwana akamwambia Musa katika Jangwa la Sinai, ‘Wahesabu Walawi kwa jamaa zao na koo zao. Wahesabu kila mwanaume mwenye umri wa mwezi mmoja au zaidi.’” Hilo

lilifanyika, na unapata katika mstari wa 39 kwamba “Idadi ya Walawi waliohesabiwa kwa amri ya Bwana na Musa na Haruni kwa jamaa zao, ikiwa ni pamoja na kila mwanaume mwenye umri wa mwezi mmoja au zaidi, walikuwa 22,000.”

Sasa angalia nukuu zako kwenye ukurasa wa 44, chini ya JJ Davis. Katika kitabu chake *Biblical Numerology*, anatoa maoni kuhusu nambari hii kuhusiana na mzaliwa wa kwanza. Anatoa maoni yake kuhusu mistari ya 40-49 ya Hesabu 3, kwa sababu ukienda mbali zaidi baada ya Walawi 22,000, mstari wa 43 unasema, "Jumla ya wazaliwa wa kwanza wa kiume wenye umri wa mwezi mmoja au zaidi, walioorodheshwa kwa majina, walikuwa 22,273." Kwa maneno mengine, kulikuwa na wazaliwa wa kwanza wa kiume 273 zaidi kuliko Walawi! Kwa hivyo fidia ilibidi ifanywe kwa hilo, na unasoma katika mstari wa 46 kwamba ili kuwakomboa wazaliwa wa kwanza 273 wa Israeli waliozidi idadi ya Walawi, shekeli tano zingekusanywa kwa kila mmoja. Kwa hivyo ndivyo yote yalivyosawazishwa. Lakini hebu turudi kwenye maoni ya Davis kuhusu mzaliwa wa kwanza kati ya makabila. "Mojawapo ya masuala yanayotatanisha zaidi yanayopatikana katika kitabu cha Hesabu ni jumla ya wazaliwa wa kwanza miongoni mwa makabila. Kulingana na sensa iliyochukuliwa kwa madhumuni ya ukombozi, wazaliwa wa kwanza wote wa kiume wa makabila walikuwa 22,273 pekee." Hiyo ni mistari ya 42 na 43. "Kama taifa lingekuwa na idadi ya wanaume zaidi ya milioni moja, ambayo labda ingekuwa hivyo—kama kungekuwa na wanaume 603,550 wenye umri wa miaka 20 na zaidi—basi kile ambacho kingefanya kazi kwa 22,273 kinawakilisha jumla ya wazaliwa wa kwanza wote katika taifa, na kutakuwa na mzaliwa wa kwanza mmoja tu kwa wanaume 40 au 50." Kwa hivyo unaona hapa umerudi kwenye tatizo lingine: hiyo ni familia kubwa sana. "Hii ina maana kwamba kila baba wa familia lazima awe amezaa au bado alikuwa na wana 39 hadi 44, bila kuzungumzia mabinti." Kwa ujumla idadi ya wazaliwa wa kwanza katika idadi ya watu ni 1 hadi 4.

Sasa, katika aya inayofuata Davis anawataja CF Keil na Franz Delitzsch katika mfululizo huo wa zamani wa maoni kuhusu Agano la Kale. Wanashughulikia tatizo hili kwa kusema kwamba idadi hii ya wazaliwa wa kwanza inawakilisha tu idadi ya wale waliozaliwa ndani ya muda wa miezi 13, au kati ya Kutoka na wakati sheria ilipotolewa.

Kwa msingi wa takwimu zilizo hapo juu, hii inaonekana kuonyesha kwamba kulikuwa na wazaliwa wa kwanza wapatao 19,000 katika mwaka mmoja, na hivyo kuleta idadi hiyo kulingana na uwezekano wa hali ya kihistoria. Sasa, hilo ni pendekezo la kuvutia; lakini tatizo, inaonekana kwangu, ni kwamba ukirudi kwenye mstari wa 43 katika maandishi, inasema nini? Inasema jumla ya idadi ya wazaliwa wa kwanza wa kiume wa mwezi mmoja au zaidi ni chini ya 22,273. Haisemi "wazaliwa wa kwanza wa kiume waliozaliwa katika miezi 12 hadi 13 iliyopita." Inasema jumla ya idadi ya wazaliwa wa kwanza wa kiume miongoni mwa Waisraeli. Kwa hivyo tena nadhani kuna kitu kinachoendelea na nambari hizi ambacho hatukielewi kikamilifu kuhusu jinsi zilivyowekwa pamoja na lugha inayotumika. Kwa hivyo ningeiweka hii katika sehemu hiyo kubwa. Siamini tuna taarifa za kutosha. Sidhani kama hiyo inakuongoza kuhitimisha kwamba maandishi hayategemewi; Nadhani maandishi yanaaminika, hayajaeleweka kikamilifu. Maswali yoyote?

d. Sheria ya Wivu - Hesabu 5:11-31 Hebu tuendeleo kwenye d. Ni "Sheria ya wivu: Hesabu 5:11-31." Jina "sheria ya wivu" kwa sehemu hii linatoka katika mstari wa 29, mwishoni mwa sehemu hiyo, baada ya kuelezea utaratibu wa kushughulikia aina fulani ya tatizo. Unasoma katika mstari wa 29, "Basi hii ndiyo sheria ya wivu," na inaendelea kusema, "mwanamke anapotea na kujitia unajisi akiwa ameolewa na mumewe, au hisia za wivu zinapomjia mwanaume kwa sababu anamshuku mkewe. Kuhani atatumia masharti ya sheria hii." Ukirudi kwenye mstari wa 14 unapata maelezo ya kile kinachohusika na hili. Acha nianze kusoma mstari wa 11. "Kisha Bwana akamwambia Musa, 'Waambie wana wa Israeli, uwaambie, 'Mke wa mtu akipotea, akamkosa uaminifu kwa kulala na mwanamume mwingine, na jambo hili likafichwa kwa mumewe, na uchafu wake haujagunduliwa (kwa kuwa hakuna shahidi dhidi yake, wala hakukamatwa akifanya tendo hilo).'" Na kisha unaona mstari wa 14 unaelezea suala hilo, "na ikiwa hisia za wivu zinamjia mumewe, na anamshuku mkewe na mwanamke huyo ni mchafu, au ikiwa ana wivu na anamshuku ingawa yeye si mchafu," basi anapaswa kufanya mambo fulani na hiyo ndiyo sheria ya wivu.

Hii inatoa utaratibu unaopaswa kufuatwa katika aina hiyo ya kesi. Ni kesi ambapo hakuna ushahidi, na kuna uwezekano mbili: mwanamke amemkosea mumewe, anakuwa na wivu lakini hana uthibitisho, lakini mke ana hatia; au kesi ambapo mwanamume anashuku mkewe ametenda dhambi, na tena hakuna uthibitisho, lakini mwanamke hana hatia. Kwa hivyo, ni kesi ambapo hakuna ushahidi, lakini mume ana shaka. Katika hali kama hiyo kuna utaratibu ulioainishwa hapa unaopaswa kufuatwa. Utaratibu sio wa kushughulikia kosa lenyewe linalodaiwa. Tayari kulikuwa na adhabu ya kifo kwa uzinzi kwa wanaume na wanawake. Lakini utaratibu huu ni wa kushughulikia kutokuwa na hatia au hatia ya mwanamke, ili kuondoa wivu ambao haukuwa na msingi. Pia ilikuwa ni kizuizi cha kutokuwa mwaminifu katika utaratibu wa kufichua.

Sasa, utaratibu ni upi? Mstari wa 15 unasema kwamba ikiwa kuna kesi kama hii, basi mume atampeleka mkewe kwa kuhani: “pia atatwaa sadaka ya sehemu ya kumi ya efa ya unga wa shayiri kwa ajili yake. Asiumimine mafuta wala uvumba juu yake, kwa sababu ni sadaka ya unga kwa ajili ya wivu, sadaka ya ukumbusho ili kukumbusha hatia.” Kwa hivyo, sadaka inapaswa kuletwa katika mstari wa 15. Kisha katika mstari wa 16 hadi 18 kuhani anamweka mwanamke mbele za Bwana na kumweka sadaka mkononi mwake. Mstari wa 16 unasema, “Kuhani atamleta na kumsimamisha mbele za Bwana. Kisha atachukua maji matakatifu katika mtungi wa udongo, na kutia vumbi kutoka sakafuni mwa hema ndani ya maji. Baada ya kuhani kumsimamisha mwanamke mbele za Bwana, atafungua nywele zake na kuweka mikononi mwake sadaka ya ukumbusho, sadaka ya unga kwa ajili ya wivu, huku yeye mwenyewe akishika maji machungu yanayoleta laana.”

Kwa hivyo anamweka mwanamke mbele za Bwana, anaweka sadaka mkononi mwake, na kisha katika mistari ya 19 hadi 22 mwanamke anaapa kwamba Bwana anatomia kumbariki au kumlaani kulingana na kutokuwa na hatia kwake au hatia yake. Mstari wa 19, “Kisha kuhani atamwapisha mwanamke na kumwambia, ‘Ikiwa hakuna mwanamume mwingine aliyelala nawe, nawe hujapotea na kuwa najisi ukiwa umeolewa na mumeo, maji haya machungu yaletayo laana yasikudhuru. Lakini ikiwa umepotea ukiwa umeolewa na mumeo na ukajitia unajisi kwa kulala na mwanamume mwingine

ambaye si mumeo—hapa kuhani anaweka mmoja chini ya laana hii ya kiapo—Bwana na awaite watu wako wakulaani na kukushutumu atakaposababisha paja lako kudhoofika na tumbo lako kuvimba. Maji haya, yaletayo laana, yaingie mwilini mwako ili tumbo lako livimbe na paja lako liharibike.” Sasa maji hayo ni maji haya yaliyochanganywa na vumbi kutoka sakafuni mwa hema.

Kwa hivyo, mwanamke anakunywa mchanganyiko huu wa vumbi na maji na matokeo yake yatakuwa kama ilivyoelezwa. Kama angekuwa hana hatia, hakuna kitu kingetokea, kama angekuwa na hatia, paja lake lingeharibika na tumbo lake lingevimba. Sidhani kama kuna sababu yoyote ya kuhitimisha kwamba mchanganyiko wa vumbi na maji, kama ilivyoelezwa hapa, ungeleta matokeo ya aina hiyo kwa njia ya asili tu. Sio athari ya kimwili tu. Inahusisha uingiliaji kati wa Mungu ambaye aliidhinisha utaratibu huu kwa madhumuni yaliyotajwa—kuamua kutokuwa na hatia au hatia ya mwanamke.

Jaribio kwa Msiba Sasa baada ya kusema hivyo, utaratibu huo unafanana, kwa kiwango fulani—sio kabisa, bali kwa kiwango fulani—na kile kinachojulikana kama “jaribio kwa majaribio.” Sijui kama umewahi kusikia kuhusu neno hilo la kuelezea—“jaribio kwa majaribio.” Jaribio kwa majaribio lina historia ndefu kutoka kwa watu wengi kwa muda mrefu. Ukienda kwenye kanuni ya Hammurabi (hiyo ni yapata mwaka 1700 KK), Sheria ya 132 inasema, “Ikiwa kidole kitaelekezwa kwa mke wa raia kwa sababu ya mwanaume mwingine, lakini hajakamatwa amelala na mwanaume mwingine”—kwa maneno mengine, tena, hakuna ushahidi—“kwa ajili ya mumewe atajitupa mtoni.” Bila shaka nadharia ilikuwa, ikiwa ana hatia angezama. Ikiwa hana hatia angeokoka. Hiyo ni “jaribio kwa majaribio.” Ensaiklopedia inasema, “Jaribio kwa Mateso ni uthibitisho wa kisheria kwa kuingilia kati kwa Mungu. Katika kesi ambapo ushahidi wa kawaida haupo.” Ukiangalia historia ya hili utagundua kuwa mara nyingi ni majaribio kwa maji au kwa moto. Wakati mwingine watu walitakiwa kutembea kwenye makaa ya moto ya moto, na kisha ukali wa majeraha ungekaguliwa kwa muda. Ikiwa yalikuwa majeraha makubwa ya moto yangeonyesha hatia; ikiwa sivyo basi yangeonyesha kutokuwa na hatia. Mtu angeweza kuulizwa kuweka mkono kwenye moto na uchunguzi kama huo

ungetoa tathmini ya hatia au kutokuwa na hatia.

Mara nyingi utaratibu huu umelinganishwa na kesi kwa majaribio ambayo yalikuwa ya kawaida katika Enzi za Kati barani Ulaya. Ilikuwa kawaida Uingereza kabla ya mfumo wa majaji. Lakini nadhani kuna tofauti muhimu. Nilisema ilifanana kwa kiasi fulani na kesi kwa majaribio, lakini kumbuka kwamba kuna tofauti. Katika kesi kwa majaribio kama kawaida, kuna dhana ya hatia isipokuwa imethibitishwa kuwa haina hatia. Kwa maneno mengine, ukitembea juu ya makaa ya mawe, labda utachomwa moto. Kwa hivyo, kwa kawaida katika kesi hiyo kuna dhana ya hatia isipokuwa mtu amethibitishwa kuwa hana hatia, yaani, isipokuwa mtu huyo aokolewe kutoka kwenye moto au maji. Lakini hapa ibada ni kinyume chake. Kuna dhana ya kutokuwa na hatia isipokuwa imethibitishwa kuwa na hatia. Hatari hapa si kutishia maisha au kitu ambacho ungetarajia kusababisha jeraha, ni kunywa tu maji yaliyochanganywa na vumbi. Ikiwa paja litaoza au tumbo litavimba baada ya muda fulani basi unadhaniwa kuwa na hatia. Kwa hivyo nadhani hiyo ni tofauti muhimu.

Inaonekana kwamba Bwana aliamuru hili liwe utaratibu wa kufuatwa katika sehemu kama hii, katika muktadha wa kijamii ambapo wanawake kwa ujumla walikuwa na hali duni. Kifungu hiki kwa njia nyingi ni kwa faida ya mwanamke. Kinamlazimisha mume mwenye mashaka kuanzisha kesi yake au kuacha mashtaka na tuhuma, na anaonekana kwamba hawezi kufanya hivyo.

e. Sheria ya Mnadhiri – Hesabu 6:1-21 Sawa, tuendeleo kwenye e. “Sheria ya Mnadhiri: Hesabu 6:1-21.” Jina la hili, utalipata katika mstari wa 13 na katika mstari wa 21. Unaona katika mstari wa 13 wa Hesabu 6, “Sasa hii ndiyo sheria ya Mnadhiri,” na katika mstari wa 21, “Hii ndiyo sheria ya Mnadhiri.” Kusudi la sheria ya Mnadhiri lilikuwa nini? Sheria ya Mnadhiri ilitoa aina ya wakfu maalum kwa Bwana kwa mtu, awe mwanamume au mwanamke, ambaye hakuwa wa ukuhani, na iliwawezesha kujitenga kwa Bwana kwa muda mfupi. Ilikuwa kitu ambacho hakikuwa cha lazima, bali cha hiari. Haikuwa aina fulani ya utawa au kujinyima raha. Iiruhusu maisha ya kawaida katika jamii yenye sifa chache au tofauti. Kwa hivyo unasoma katika mstari wa kwanza wa

Hesabu 6, “Bwana akamwambia Musa, ‘Sema na Waisraeli na uwaambie, ‘Ikiwa mwanauume au mwanamke anataka kuweka nadhiri maalum, nadhiri ya kujitenga kwa Bwana kama Mnadhiri,’” lazima afanye mambo fulani. Ninaweza kusema neno “Mnadhiri” linatokana na mzizi wa *nazar* (*nzr*), ambalo linamaanisha “kuweka wakfu au kutenganisha.” Kwa hivyo kuna mchezo kwenye maana ya mzizi wa neno hilo—ni nadhiri maalum ya kujitenga kwa Bwana.

Mambo matatu ambayo Mnadhiri hakupaswa kufanya yalikuwa mambo ambayo hayakuwa mabaya yenyewe bali mambo yaliyoashiria kipindi hiki maalum cha kujiweka wakfu kwa Bwana. Jambo la kwanza, mstari wa 3 na 4, lilikuwa kujiepusha na kila kitu kinachotokana na mzabibu. “Lazima ajiepushe na divai na kinywaji kingine kilichochachushwa, wala asinywe siki iliyotengenezwa kwa divai au kinywaji kingine chochote kilichochachushwa. Asinywe maji ya zabibu wala asile zabibu au zabibu kavu. Maadamu ni Mnadhiri, asile chochote kinachotokana na mzabibu, hata mbegu au ngozi.”

Jambo la pili lilikuwa ni kuacha nywele zake zikue kama ishara ya kujitoka kwa Bwana. Mstari wa 5 unasema, “Katika kipindi chote cha nadhiri yake ya kujitenga, wembe usitumike kichwani mwake; lazima awe mtakatifu hadi muda wa kujitenga kwake kwa Bwana utakapotimia; ataziacha nywele za kichwa chake zikue ndefu.”

Na tatu, mstari wa 6 na 7, hakupaswa kugusa maiti yoyote. “Katika kipindi chote cha kujitenga kwa Bwana, asikaribie maiti. Hata kama baba yake, au mama yake, au ndugu yake, au dada yake, akifa, asijitie unajisi kiibada kwa ajili yao, kwa sababu ishara ya kujitenga kwake kwa Mungu iko kichwani mwake.” Kwa hivyo hayo ndiyo mambo matatu ambayo Mnadhiri alipaswa kufanya. Mwishoni mwa nadhiri, matoleo mbalimbali ya dhabihu yalipaswa kufanywa, kichwa kilipaswa kunyolewa na nywele kuchomwa moto madhabahuni, na kipindi cha nadhiri hiyo kilikoma. Kwa hivyo hiyo ndiyo sheria ya Mnadhiri.

Ninaweza kutoa maoni yangu hapa; ukiangalia historia ya kanisa la Kikristo labda unajua kwamba katika kanisa Katoliki la Roma kuna desturi ndefu ya kuwataka watu kuapa, na hasa kwa ajili ya ukuhani, useja, umaskini, usafi wa moyo na utii, na kufanya hivyo kwa maisha yote ya mtu. Mfumo huo umesababisha matatizo mengi. Hasa kwa

mfumo wa kitawa, ambao nadhani hakuna msaada wa kibiblia. Useja si hali takatifu kuliko ndoa, na kujiondoa katika mahusiano ya kawaida ya kijamii, ushiriki na ushiriki katika jamii na jamii, si kitu kinachofaa zaidi kwa ukuaji wa kiroho katika dini ya kweli kuliko kujihusisha katika jamii. Kwa hivyo, inavutia kwamba katika kiapo hiki mahususi, kwamba mtu anaweza kuapa na ni cha hiari na cha muda. Si kitu kinachowekwa kwa maisha yote isipokuwa katika visa maalum kama vile Samsoni na Samweli. Si kitu kinachohusisha maisha yote kabisa na si kitu kinachowaondoa kabisa kutoka katika maisha ya kawaida katika jamii.

Sina uhakika kama inaelezea muda unaochukua kumaliza nadhiri. Haionekani kwamba itachukua muda mrefu hivyo kuimaliza, kwa hivyo labda mtu angeweza. Nadhani baadaye katika Uyahudi kulikuwa na jaribio la kutaja urefu—ingekuwa kipindi cha mwezi mmoja au wiki sita au miezi miwili au kitu kama hicho—lakini katika sheria yenyewe, haijabainishwa.

f. Sadaka ya Wakuu Wakati wa Kuwekwa Wakfu kwa Madhabahu – Hesabu 7:1-89

Lakini hebu tuendeleo kwenye f. Nataka tu kutoa maoni machache mafupi hapa. f. ni, “Sadaka ya wakuu wakati wa kuwekwa wakfu kwa madhabahu: Hesabu 7:1-89.” Ninaweza kutaja tu kwamba hii ndiyo sura ndefu zaidi katika Pentateuki. Ni mistari mingapi? mistari 89. Sasa ukiitazama chini, utaona inajirudia sana. Inaelezea sadaka inayoletwa na mwakilishi wa kila kabila katika tukio hili la kuwekwa wakfu kwa madhabahu kwa ajili ya maskani. Kwa mfano, angalia mistari wa 24: “Siku ya tatu, Eliabu mwana wa Heloni, kiongozi wa watu wa Zabuloni, alileta sadaka yake.” Kwa hiyo mwakilishi kutoka kabila la Zabuloni alileta sadaka. Sadaka hiyo inaelezwa katika mistari wa 25 hadi 29. “Sadaka yake ilikuwa sahani moja ya fedha yenye uzito wa shekeli mia moja na thelathini, na bakuli moja la fedha lenye uzito wa shekeli sabini, kwa shekeli ya mahali patakatifu, vyote vikiwa vimejaa unga mwembamba uliochanganywa na mafuta kama sadaka ya unga; sahani moja ya dhahabu yenye uzito wa shekeli kumi, iliyojaa uvumba; ng’ombe dume mmoja mchanga, kondoo dume mmoja, na mwana-kondoo dume mmoja wa mwaka wa kwanza, kwa ajili ya sadaka ya kuteketezwa; mbuzi dume

mmoja kwa ajili ya sadaka ya dhambi; na ng'ombe dume wawili, na kondoo dume watano, na mbuzi dume watano, na wana-kondoo dume watano wa mwaka wa kwanza, watakaotolewa kama sadaka ya amani. Hii ndiyo iliyokuwa sadaka ya Eliabu mwana wa Heloni.”

Sasa ukiangalia kila moja ya sadaka nyingine za wawakilishi wa kabila lingine, zote zinafanana. Kwa hivyo sura hiyo inajirudia sana na unaweza kuuliza, “Kuna nini?” Inaonekana kwangu, inachotuambia ni kwamba Mungu anapendezwa na kila mmoja wa watu wake na sadaka zao ingawa sadaka hizo zinaweza kuwa sawa kimsingi. Mungu anapendezwa kibinafsi na kila mtu na kila moja ya kabila hizi na kile wanacholeta. Kwa hivyo imeandikwa, sadaka baada ya sadaka baada ya sadaka.

g. Pasaka ya Pili baada ya Kutoka Misri -- Hesabu 9:1-14 Tuendelee kwenye g.
“Pasaka ya pili baada ya kutoka Misri: Hesabu 9:1-14.” Kuna jina la wakati katika mstari wa 1 wa sura ya 9: “Bwana akasema na Musa katika jangwa la Sinai, mwezi wa kwanza wa mwaka wa pili baada ya kutoka Misri, akasema, ‘Waache wana wa Israeli waadhimisha Pasaka kwa wakati uliopangwa. Waadhimisha jioni siku ya kumi na nne ya mwezi huu.’” Sasa angalia wakati huo: mwezi wa kwanza wa mwaka wa pili. Rudi kwenye Hesabu 1:1. Hesabu 1:1 inasema kwamba “Bwana akasema na Musa siku ya kwanza ya mwezi wa pili wa mwaka wa pili.” Siku ya kwanza ya mwezi wa pili wa mwaka wa pili katika 1:1, lakini katika 9:1 ni mwezi wa kwanza wa mwaka wa pili. Kwa hivyo hii ni mapema kuliko maagizo katika sura ya kwanza kuhusu kufanya sensa.

Lakini kinachotokea wakati huu ni kwamba walifanya hivyo mwezi wa kwanza wa mwaka wa pili, lakini unasoma yafuatayo katika mstari wa 6: “Baadhi yao hawakuweza kusherehekea Pasaka siku hiyo kwa sababu walikuwa najisi kiibada kwa sababu ya maiti. Kwa hiyo wakaja kwa Musa na Haruni na kumwambia Musa, ‘Tumekuwa najisi kwa sababu ya maiti, lakini kwa nini tuzuiliwe kutoa sadaka ya Bwana pamoja na Waisraeli wengine kwa wakati uliopangwa?’” Kwa maneno mengine, wanalazimika kuadhimisha Pasaka lakini ni najisi kiibada kwa hivyo hawawezi kuadhimisha Pasaka. Hapa una tatizo la maadili yanayokinzana. Waisraeli wote

walipaswa kuadhimisha Pasaka la sivyo wangekatiliwa mbali na watu wa Mungu. Nenda chini hadi mstari wa 13: “Ikiwa mtu ambaye ni safi kiibada na hayuko safarini akishindwa kuadhimisha Pasaka, mtu huyo atakatiliwa mbali na watu wake kwa sababu hakutoa sadaka ya Bwana kwa wakati uliopangwa, mtu huyo atachukua matokeo ya dhambi yake.” Lakini ukirudi kwenye sheria ya Musa katika Mambo ya Walawi, mtu yeyote aliyegusa maiti alikuwa najisi na alikatazwa kuadhimisha Pasaka. Kwa hivyo unafanya nini katika hali kama hiyo? Unapaswa kuizingatia, lakini huwezi kwa sababu wewe ni mchafu.

Watu hawa wanamjia Musa na kumwambia, “Tufanye nini?” Na Musa hajui. Katika mstari wa 8, Musa anasema, “Ngojeni, hata nitakapojua Bwana aamuru nini kuwahusu!” Kisha unasoma katika mstari wa 9 kile Bwana anachomwambia Musa. Anasema, “Waambie Waisraeli wakati yeyote kati yenu au wazao wenu atakuwa najisi kwa sababu ya maiti au akiwa safarini, bado anaweza kusherehekea Pasaka ya Bwana. Wanapaswa kuisherehekea siku ya kumi na nne, mwezi wa pili.” Kwa maneno mengine, tarehe ya baadaye imetolewa kama mbadala. Nadhani unaona katika hili jambo muhimu kuhusiana na asili ya sheria za kiraia na za sherehe. Sidhani kama sheria hii ilikusudiwa kueleweka kwa njia finyu ya kisheria; yaani, si kitu kisichopinda na kisichobadilika kabisa.

Sasa nadhani kile Yesu alichosema katika Marko 2:27 kinafikia hatua hiyo hiyo. Yesu alisema, “Sabato ilifanyika kwa ajili ya mwanadamu, si mwanadamu kwa ajili ya Sabato.” Sheria hii ilitolewa na Mungu kwa manufaa ya wanadamu; si kinyume chake. Bwana anachofanya hapa ni kutoa njia ya kudumisha bora kati ya mahitaji haya yote mawili: Lazima uiadhimishe Pasaka, usiende ukiwa najisi, bila kuathiriana sana. Lakini kuna mpango wa ubaguzi na migogoro. Kwa hivyo, Pasaka ya pili inaweza kufanyika mwezi mmoja baada ya Pasaka ya kawaida ili kuwahudumia watu ambao hawakuweza kushiriki katika Pasaka ya kwanza kwa sababu ya kuwa najisi au kuwa mbali na safari.

h. Mpango wa Kimungu wa Maelekezo na Mwongozo, Israeli Sasa Wataanza Kuondoka Sinai katika Safari yao kuelekea Nchi ya Kanaani H. chini ya 12: “Mpango wa

Kimungu wa mwongozo na mwongozo, Israeli sasa wataanza kuondoka Sinai katika safari yao kuelekea nchi ya Kanaani.” Mipango miwili imetolewa: katika Hesabu 9:15-23 una nguzo ya wingu na moto. Unasoma katika Hesabu 9:15, “Siku ya maskani, hema ya ushuhuda ilisimamishwa, wingu likaifunika tangu jioni hata asubuhi. Wingu juu ya maskani lilionekana kama moto, na ndivyo lilivyoendelea kuwa. Wingu liliifunika, na usiku lilionekana kama moto. Kila wingu lilipoinuka kutoka kwenye hema, Waisraeli waliondoka. Kila wingu lilipotua, Waisraeli walipiga kambi. Kwa amri ya Bwana, Waisraeli waliondoka, na kwa amri yake walipiga kambi. Muda wote wingu lilipokaa juu ya maskani, walikaa kambini.” Kwa hivyo, sehemu iliyobaki inaelezea jinsi hiyo ilivyokuwa kazi ya kuwaongoza Waisraeli katika safari yao. Kifungu cha pili kiko katika Hesabu 10:1-10 na hicho ndicho kifungu cha kutoa tarumbeta za fedha ili kuratibu mienendo ya makabila. Bwana alisema, “Tengeneza tarumbeta mbili za fedha zilizofuliwa, uzitumie kwa ajili ya kuita jumuiya pamoja na kwa ajili ya kuiondoa kambi. Zitakapopigwa tarumbeta zote mbili, jumuiya nzima itakusanyika,” na kadhalika. Kwa hivyo, hizo ndizo vifungu viwili vya mwongozo wa watu wanapoondoka.

Kuruka ef na g. Nitaruka sehemu e., f., na g. kwenye mihtasari yako kwa ajili ya majadiliano yetu ya darasa. Utagundua kwamba e. ni “Kutoka Sinai hadi tambarare za Moabu: Hesabu 10-22.” F. ni “Tukio la Balaamu: Hesabu 22-25.” Hapo ndipo Balaki, mfalme wa Moabu, alipomwajiri Balaamu, mtabiri mpagani, kuwalaani Waisraeli; lakini aliishia kuwabariki Waisraeli badala ya kuwalaani. Nataka kutoa maoni machache kuhusu hilo, kwa hivyo nitarudi kwenye hilo baada ya dakika moja. Sitazungumzia e., f. au g. G. ni “Maandalizi ya kuingia Kanaani: Hesabu 26-36” ambapo una majadiliano ya sensa mpya na mambo mengine mwishoni mwa kipindi hicho cha kutangatanga jangwani.

f. Maua ya Balaamu na Ufalme wa Kiungu Nilitaka kutoa maoni machache kuhusu maua ya Balaamu. Nataka kufanya hivyo kuhusiana na jambo moja maalum ambalo limejumuishwa katika maua hayo, na hilo ni marejeleo ya kuinuka kwa ufalme katika Israeli. Angalia kile Balaamu anasema katika Hesabu 23:21: “Haionekani balaa katika

Yakobo, wala taabu katika Israeli. Bwana, Mungu wao, yu pamoja nao, kelele za mfalme ziko kati yao.” Sasa, unaweza kujadili “kelele za mfalme” zinamaanisha nini hapo. Je, mfalme Mungu mwenyewe—“Bwana, Mungu wao, yu pamoja nao, kelele za mfalme”—je, hiyo ni kelele ya kumtambua Yahweh kama Mfalme wa kimungu, au huyu ni mfalme wa kibinadamu?

Angalia Hesabu 24:17, ambapo Balaamu anasema katika unabii wake wa nne, “Ninamwona lakini si sasa; ninamwona lakini si karibu; nyota itatoka kwa Yakobo, fimbo ya enzi itatoka katika Israeli.” Sasa fimbo ya enzi ni ishara ya kifalme. “Ataponda vipaji vya nyuso vya Moabu, na mafuvu yote ya wana wote wa Sethi; Edomu atashindwa; Seiri, adui yake, atashindwa, lakini Israeli atakuwa na nguvu. Mtawala atatoka kwa Yakobo na kuwaangamiza walionusurika wa mji.” Nadhani katika mistari ya 17-19 una taarifa ya unabii inayotimia wakati wa Daudi. Daudi alikuwa fimbo iliyoinuka kutoka Israeli, Daudi aliwaponda Moabu na Edomu. Angalia 2 Samweli 8—inaorodhesha ushindi wote wa Daudi na miongoni mwao ni Moabu na Edomu. Ninachotaka tu kukutazamia ni kwamba ufalme unatarajiwa tayari katika unabii wa Balaamu. Tunapoingia katika 1 na 2 Samweli tutaona kuinuka kwa ufalme katika Israeli. Ufalme hauinuki Israeli bila dalili yoyote mapema kwamba kungekuwa na wakati ambapo ufalme ungeanzishwa katika Israeli. Kwa kweli, ukirudi nyuma hadi wakati wa Ibrahimu, Bwana anasema, "Katika uzao wa Ibrahimu wafalme watatokea." Katika Kumbukumbu la Torati 17, kuna kile kinachoitwa "sheria ya mfalme" - inaelezea kwamba unapomsimamisha mfalme, hivi ndivyo mfalme atakavyofanya. Kwa hivyo ufalme unatarajiwa; ilikuwa kusudi la Mungu kwa watu wake kuwa na mfalme. Kwa hivyo nilitaka kutoa maoni hayo kuhusu unabii wa Balaamu.

h. Siku za Mwisho za Musa 1. Kitabu cha Kumbukumbu la Torati a. Jina la Kumbukumbu la Torati

Nataka kuendelea mbele, ruka mbele hadi h. ambayo ni "siku za mwisho za Musa," hadi sehemu ndogo mbili: moja ni kitabu cha Kumbukumbu la Torati na nyingine ni kifo cha Musa. Chini ya kitabu cha Kumbukumbu la Torati kuna vichwa vidogo vitatu,

cha kwanza ni "Jina" ambalo ni kitabu cha mwisho cha Pentateuki au Torati. Kama ulivyoona, katika utamaduni wa Kiebrania kichwa kinachukuliwa kutoka kwa maneno ya mistari ya kwanza ya kitabu. Katika hali hii, kichwa tunachokifahamu hakitokani na utamaduni wa Kiebrania bali kutoka Septuagint. Katika utamaduni wa Kiebrania, kichwa kinachukuliwa kutoka Kumbukumbu la Torati 1:1: "Haya ndiyo maneno ambayo Musa aliwaambia Israeli ng'ambo ya Yordani." "Haya ndiyo maneno" ni kichwa katika utamaduni wa Kiyahudi. Lakini kichwa tunachokifahamu kwa Kumbukumbu la Torati kinatoka katika tafsiri ya Kumbukumbu la Torati 17:18. Nilitaja dakika chache zilizopita kwamba Kumbukumbu la Torati 17:18 pia inaitwa "sheria ya mfalme" ambayo ilielezea jinsi mfalme angepaswa kufanya kazi wakati ufalme ulipoibuka katika Israeli. Mstari huu, Kumbukumbu la Torati 17:18, ni mstari kutoka kwa "sheria ya mfalme." Unasema, "Atakapochukua [yaani, mfalme] kiti cha enzi cha ufalme wake, atajiandikia mwenyewe kwenye gombo, [NIV inasema] nakala ya sheria hii, iliyochukuliwa kutoka kwa ile ya makuhani ambao ni Walawi." Kwa hivyo unaona katika maandishi ya Kiebrania hapo "atajiandikia nakala ya sheria," ambayo imetafsiriwa katika Septuagint "anapaswa kuandika [kihalisi] sheria hii ya pili." Sasa *Misneh* kwa Kiebrania ni neno linaloweza kumaanisha nakala au ya pili. Na unaona Septuagint imetafsiri hii kama "sheria ya pili." Nadhani ni tafsiri potofu. Na imekuwa jina la Kiingereza la kitabu hiki: "*Kumbukumbu la Torati*," ikimaanisha "sheria ya pili." Ni tafsiri isiyo sahihi na iko wazi kwa kutoeleweka. Nadhani inaweza kueleweka kwa usahihi kwa namna fulani, na inaweza kuwa na manufaa, lakini iko wazi kwa kutoeleweka.

Kwa ujumla, nadhani imekuwa ikieleweka kwa njia zisizo sahihi kila wakati. Ukitafsiri "sheria ya pili," unaweza kupata wazo kwamba hii ni sheria ya pili ambayo inatofautiana na sheria ya kwanza. Sheria ya kwanza ilitolewa Sinai. Hii ni sheria ambayo ilitolewa miaka arobaini baadaye kwa kizazi kipya kilichokua wakati wa kutangatanga jangwani. Kumbuka walipokuwa Kadishi Barnea kwa sababu ya ukosefu wao wa imani katikati ya kitabu cha Hesabu. Wapelelezi walitoka na kurudi na ripoti hasi wakisema, "Hakuna njia tunaweza kufanya hivyo." Kwa hivyo sheria ya pili inaweza kueleweka kama sheria ambayo inatofautiana na sheria iliyotolewa Sinai.

Kuna ukweli katika hilo kwa sababu ukiangalia kwa makini uundaji wa sheria katika Kumbukumbu la Torati na kuilinganisha na uundaji wa sheria katika Kutoka, utagundua kuna tofauti kidogo katika baadhi ya matukio. Baadhi ya Amri Kumi zinatamkwa tofauti kabisa katika Kumbukumbu la Torati 5 kuliko zilivyo katika Kutoka 20. Lakini jambo ambalo halipaswi kuhitimishwa kutokana na hili ni kwamba hii ni sheria ya pili ambayo kwa namna yoyote haipatani au kinyume na sheria iliyotolewa Sinai. Hii ni tu urejesho wa sheria na Musa kwa kizazi kijacho cha watu kwa njia ambayo inaendana na Sheria iliyotolewa Sinai. Sio sheria ya pili kwa maana ni mwili tofauti wa nyenzo kuliko ile iliyotolewa Sinai. Kwa hivyo hiyo ni njia moja ambayo inaweza kueleweka vibaya.

Njia ya pili ambayo inaweza kueleweka vibaya ni kwamba kichwa cha habari kinamaanisha kwamba hii ni marudio tu ya sheria ya kwanza. Ikiwa ndivyo ilivyo, kwa nini tunapaswa kuzingatia sana Kumbukumbu la Torati? Kwa nini tuisome Mambo ya Walawi na Hesabu ikiwa ni marudio tu ya yale yaliyotolewa hapo awali? Kwa nini tuna kitabu hiki?

Inashangaza kwamba katika maandishi ya Pentateuki ya Wasamaria ya Kumbukumbu la Torati na pia katika Hati ya Kumb 3 ya Bahari ya Chumvi ya Kumbukumbu la Torati unaona majaribio yaliyofanywa ili kuoanisha Kumbukumbu la Torati na maneno ya sheria za Kutoka na Hesabu. Kwa hivyo tofauti kati ya hizo mbili zilipunguzwa kimakusudi. Inaonekana kuna jaribio la kuunganisha maneno hayo kwa karibu zaidi katika maandishi ya Hati ya Kumb 3 ya Bahari ya Chumvi na maandishi ya Wasamaria kuliko katika maandishi ya Kiebrania ya Kimasoreti. Lakini tafsiri sahihi zaidi ni "nakala" ya sheria hii sio "sheria ya pili." Mfalme alipaswa kuandika nakala ya sheria hii. Kwa nini Septuagint iliitafsiri hivi na kwa nini hii ikawa jina la kitabu ni swali lililo wazi. Ukirudi kwenye Kumbukumbu la Torati 17:18, bado unaweza kuuliza swali, "Sheria inatazamwaje?" "Mfalme anapaswa kujiandikia nakala ya sheria hii." Sheria gani? Je, ni sheria tu ya mfalme inayoelezea jinsi mfalme anavyopaswa kutawala au kutekeleza kazi yake kama mfalme? Au "sheria hii" ndiyo Pentateuki yote? Au ni kitabu cha Kumbukumbu la Torati tu? Kuna chaguzi tatu hapo. Nina mwelekeo wa kufikiri

kwamba ni kitabu kizima cha Kumbukumbu la Torati, kuwa na nakala ya usemi huu mpya wa sheria na Musa katika tambarare za Moabu ili kumwongoza anapochukua majukumu kama mfalme. Ili kuhitimisha mjadala huu wa kichwa cha habari, kupatikana kwa kichwa cha habari kutoka kwa tafsiri ya kifungu hiki kutoka Kumbukumbu la Torati 17:18 kumetoa kichwa ambacho kinaweza kueleweka vibaya, na ni kichwa ambacho sidhani kama kilikusudiwa hivyo katika muundo wa asili au katika maandishi ambayo kimetokana. Sasa, baada ya kusema hivyo, chaguo jingine ni kwenda na utamaduni wa Kiyahudi: "Haya ndiyo maneno." Ikiwa yataeleweka vizuri, kichwa cha habari "Kumbukumbu la Torati" labda kilitoa wazo zaidi la kile kitabu kinahusu kuliko "Haya ndiyo maneno," ambayo hayakuelezi mengi ya chochote.

b. Umuhimu wa Kumbukumbu la Torati katika Agano la Kale b. ni "Umuhimu wa Kumbukumbu la Torati katika Agano la Kale." Nukuu kwenye ukurasa wa 45, kuna aya kuhusu 45 ambayo inatoka katika kitabu cha kuvutia cha Samuel Schultz, ambaye alikuwa katika kitivo cha shule ya uzamili ya chuo kikuu cha Wheaton kwa muda mrefu. Aliandika kitabu kinachoitwa *Kumbukumbu la Torati, Injili ya Upendo* . Kilikuwa kitabu maarufu, si mjadala wa kitaaluma wa Kumbukumbu la Torati, lakini mawazo anayojadili yako katika kitabu hicho naona ni muhimu sana. Angalia aya ya kwanza ambapo anasema, "Kitabu cha Kumbukumbu la Torati ndicho kitabu muhimu zaidi katika Agano la Kale kwa mtazamo wa ufunuo wa Mungu." Sijui, kama mtu angekuuliza ni kitabu gani muhimu zaidi katika Agano la Kale, je, ungefikiria kwenda kwenye Kumbukumbu la Torati? Labda sivyo. Lakini ndivyo anavyosema. "Katika miaka yake yote ya utafiti wa Agano la Kale, mwandishi alirejelea Kumbukumbu la Torati kwa ufupi tu kama kitabu kinachopitia tu au kurudia kile kilichotangulia kile kilicho katika Pentateuki." Hakukizingatia? "Hata hivyo, sivyo ilivyo. Ni mojawapo ya vitabu vinavyonukuliwa mara nyingi katika Agano Jipya. Kimenukuliwa karibu mara 200 kulingana na Agano Jipya la Kigiriki." Kwa hivyo anatoa kauli hiyo ambayo nadhani inavutia sana. Iwe unakubaliana na kauli hiyo au la, nadhani unaweza kusema bila shaka mtu atalazimika kukubali kwamba Kumbukumbu la Torati lina jukumu muhimu sana katika ufunuo wa

Agano la Kale. Tutasema zaidi kuhusu hili baadaye. Lakini unapopita Kumbukumbu la Torati, theolojia na dhana za vitabu vyote vya kihistoria (Yoshua, Waamuzi, Wafalme, n.k.) zinaonyesha theolojia ya Kumbukumbu la Torati. Ushawishi wa Kumbukumbu la Torati katika vitabu vya unabii mara nyingi ni wa kuvutia sana. Kwa hivyo Kumbukumbu la Torati ni kitabu muhimu sana.

Mazingira na Usuli Hebu tuangalie mazingira ya nyuma kwa hili. Israeli walikuwa wamefanya agano na Bwana huko Sinai baada ya ukombozi huo wa ajabu kutoka Misri. Huko Sinai alijulisha majukumu ambayo agano lake lilihusisha. Israeli waliondoka Sinai, kama nilivyosema, na kwa sababu ya ukosefu wao wa imani kizazi kizima kilikufa jangwani. Kizazi kipya sasa kiko kwenye mpaka wa nchi ya Kanaani ng'ambo ya Mto Yordani kwenye tambarare za Moabu ambapo walikuwa wamepiga kambi. Kile ambacho Musa anakifanya katika kitabu hiki ni muhtasari kwa kizazi hiki kipya kile ambacho Bwana anatarajia kutoka kwao. Na anakipa changamoto kizazi hiki kipya kutembea katika njia ya Bwana na kutii wajibu wao wa agano. Nadhani unaweza kusema kitabu cha Kumbukumbu la Torati kina mahubiri mengi kama vile kilivyo halali. Ukiangalia muundo wa kitabu, unagundua kuna anwani tatu zilizotolewa na Musa. Anawahubiria Waisraeli kweli, na kuwapa changamoto ya kuishi kulingana na wajibu wao wa agano.

Tazama kile Schultz anasema katika aya ya b kwenye ukurasa wa 41. Musa anahubiri, na Schultz anasema kwamba upendo ndio kiini cha ujumbe. "Hakuna orodha ya mambo ya kufanya au kutofanya au sheria za ushikamanifu kwa ajili ya kuishi, wala matendo mema, wala hata kiwango cha juu cha maadili kilichokuwa lengo kuu. Msingi wa haya yote ulikuwa uhusiano muhimu na Mungu, uhusiano wa upendo. Kutoka kwa uhusiano huu wa upendo kulitoa mambo mengine yote muhimu kwa mwanadamu. Upendo kwa mwanadamu ulianzishwa na Mungu. Haukutokana na matendo ya mwanadamu. Ingawa utunzaji mpole wa Mungu ulikuwa umetolewa kwa wanadamu wote, upendo wa Mungu kwa Israeli ulianza na Ibrahimu, Isaka, na Yakobo. Upendo wa Mungu ulionekana kwa taifa zima kupitia ukombozi wao wa kimiujiza kutoka Misri. Kama mpokeaji wa upendo wa Mungu, ambao ulionekana kupitia ukombozi wake na

utunzaji wake wa kila mara, Mwisraeli alitarajiwa kuitikia kwa upendo na kujitolea kwa moyo wote. Jibu hili liligusa rasilimali zote za nafsi yake yote: moyo wake, roho yake, akili na nguvu. Upendo na kujitolea huku kulikuwa kwa kipekee; hakuna miungu mwingine ambayo ingeweza kuruhusiwa au kuvumiliwa katika uhusiano kama huo." Sasa angalia tena muktadha wa hili. Nadhani Schultz yuko sahihi kabisa katika kusesitiza kwamba neno hili "upendo" ndilo kiini cha ujumbe.

Lakini wakati Musa alipowahutubia Waisraeli katika tambarare za Moabu, Waisraeli walikuwa karibu kuingia katika nchi ya Kanaani na kutulia. Watu wapagani wa nchi ya Kanaani waliwaonyesha desturi zao, miungu yao, na desturi za dini zao. Swali lililokuwa mbele ya Waisraeli lilikuwa: je, wangepuata desturi za Wakanaani na kukubali miungu ya Wakanaani, au wangependelea kuwa waaminifu kwa Bwana? Baada ya Musa kupanda mlimani, baada ya kuanzishwa kwa agano kwa mara ya kwanza, Waisraeli walifanya nini katika masuala ya ibada? Walijenga ndama wa dhahabu ili kuabudu. Sasa una kizazi kipya. Kizazi hiki kipya kitafanya nini, katika tambarare za Moabu?

Tambarare za Moabu Tazama Hesabu 25. Tunasoma katika mstari wa 1, "Wakati Waisraeli walipokuwa wakiishi Shitimu." Shitimu ni mahali katika tambarare za Moabu ng'ambo tu ya Kanaani. Ili tu kupata mazingira hayo, angalia Yoshua 2:11. "Yoshua mwana wa Nuni aliwatuma wapelelezi wawili kwa siri kutoka Shitimu." Angalia Yoshua 3:1: "Asubuhi na mapema, Yoshua na Israeli wote wakaondoka Shitimu na kwenda Yordani." Wamepiga kambi huko tayari kuvuka kuingia nchi ya Kanaani, na nini kinatokea? Katika Hesabu 25:1, "Walipokuwa Shitimu, wanaume walianza kufanya uasherati na wanawake waliowaalika kwenye dhabihu kwa miungu yao. Watu wakala na kusujudu mbele ya miungu hii. Basi Israeli wakajiunga na ibada ya Baal-Peori. Hasira ya Bwana ikawaka dhidi ya Israeli."

Hapa kuna kizazi hiki kipya, kwenye tambarare za Moabu, karibu kuvuka kuingia katika nchi ya ahadi; lakini wamevutiwa na ibada ya kipagani. Kwa hivyo nadhani Kumbukumbu la Torati linapaswa kusomwa kwa msingi huo akilini: Musa anawasihi Waisraeli kubaki waaminifu kwa Bwana pekee, kumpenda kwa mioyo yao yote, akili na

roho zao zote. Upendo na kujitolea huko kulikuwa jibu kwa matendo yake ya neema na uweza kwa niaba yao. Alikuwa amewakomboa kutoka Misri, alikuwa amewaleta Sinai, alikuwa ameingia agano nao, na alikuwa amewapa sheria yake. Kumbuka sheria hiyo—ni neema, sheria, neema. Sheria ilikuwa njia ya neema ya kutiwa na kutarajia baraka. Kwa hivyo Schultz anasema, katikati ya ujumbe wa Musa, hapa kwenye tambarare za Moabu, si tu mambo ya kufanya na yasiyopaswa kufanywa, ni “Mpende Bwana Mungu wako kwa moyo wako wote, akili na roho yako yote.” Na ni jambo la kipekee kuwa kwa Yahweh pekee.

Shema na Upendo wa Mungu Angalia andiko hilo maarufu la Kumbukumbu la Torati 6:4-5, *Shema* : “Sikia Ee Israeli, Bwana Mungu wetu, Bwana ni mmoja. Mpende Bwana Mungu wako kwa moyo wako wote, na kwa roho yako yote, na kwa nguvu zako zote. Amri hizi ninazokupa ziwe mioyoni mwako. Zikazie kwa watoto wako.” Mstari wa 4 ni mgumu kutafsiri. Ukiangalia Kiebrania kuna utata fulani. Biblia ya NIV inasema, “Sikia Ee Israeli, Bwana Mungu wetu, Bwana ni mmoja.” Katika nakala yangu kuna maandishi ya N, na ukiangalia maandishi hayo ya N yanasema, mstari wa 4 “Bwana Mungu wetu ni Mungu mmoja,” au “Bwana ni Mungu wetu Bwana ni mmoja,” au “Bwana ni Mungu wetu Bwana ni mmoja” Nina mwelekeo wa kufikiria kwamba la mwisho ndilo bora zaidi: “Bwana peke yake ndiye Mungu. Kwa hivyo mpende Bwana kwa moyo wako wote, roho yako yote, akili na nguvu zako zote.”

Kwa vyovyote vile, upendo ndio kiini cha ujumbe. Rudi Schultz. Aya ya c, ukurasa wa 45: “Kutoka katika uhusiano wa kipekee na Mungu, Mwisraeli alipaswa kuonyesha upendo wake kwa mlalo kwa jirani yake. Ni pale tu alipopata uzoefu wa kupendwa na Mungu ndipo alipostahili kuonyesha upendo kwa jirani yake. Utambuzi makini wa upendo wa Mungu ulitoa chemchemi inayomruhusu Mwisraeli kumpenda mwanadamu mwenzake kwa maana ya kweli. Ni upendo huu wa wima na mlalo ambao Yesu aliutaja kama kiini cha yote ambayo Mungu alihitaji kwa mwanadamu ili kupata wokovu wa milele.” Katika Mathayo, Marko na Luka, “Upendo unahitaji nini? Mpende Bwana Mungu wako kwa moyo wako wote, akili na roho yako yote; na umpende jirani

yako kama nafsi yako.” Ni uhusiano huo wa wima na mlalo. Mtaalamu wa Sheria ya Musa kama wakilishi wa Mafarisayo alikubaliana na Yesu kwamba sheria ya upendo ilikuwa muhimu zaidi kuliko mambo mengine yote. Ilikuwa katika kitabu cha Kumbukumbu la Torati ambapo Yesu na viongozi wa kidini walipata kiini cha ufunuo wa Mungu kwa mwanadamu kwa maandishi. Yesu pia alisema kwamba hii iliwakilisha kiini cha yote yaliyoandikwa katika sheria na manabii. Kwa hivyo, tunafanya vizuri kusoma kitabu hiki ambacho kinatupa ufahamu na uelewa wa muktadha ambao upendo huu ulifunuliwa na kutajwa na Musa. Kwa hivyo ni msisitizo huo maradufu unaopatikana katika kitabu: upendo kwa Mungu, na mlalo mpende jirani yako kama nafsi yako.

Kauli ya mwisho niliyo nayo kutoka kwa Schultz ni, “Majukumu haya mawili, upendo kamili kwa Mungu na upendo kwa jirani, yalikuwa kiini cha ujumbe wa Mungu kwa mwanadamu unaofunuliwa kupitia Musa huko Horebu.” Sasa angalia ukurasa unaofuata, kwa sababu nadhani hapa ndipo Kumbukumbu la Torati linapoeleweka vibaya “ *deuter-onomios* , au sheria ya pili, si sheria ya sheria, si ibada, si mambo madogo ya nje ya utunzaji wa kidini, si sheria ya Dekalojia au imani; hakuna hata moja kati ya haya lililokuwa la msingi. Badala yake Musa alisisitiza uhusiano muhimu na Mungu kama msingi wa masuala mengine yote maishani.

Pili kwa hili lilikuwa uhusiano wa upendo wa kweli na mwanadamu mwenzake.”

Nadhani Schultz alikuwa sahihi katika hili kuhusu mtazamo huu wa msingi unaoakisi mahubiri ya Musa katika nchi tambarare za Moabu. Kumbukumbu la Torati 6:4, lakini angalia Kumbukumbu la Torati 10:12, “Na sasa, Ee Israeli, Bwana, Mungu wako, anataka nini kwako, ila umche Bwana, Mungu wako, na kwenda katika njia zake zote, na kumpenda.” Mungu anataka nini? Mwogope, mpende. “Mtumikieni Bwana kwa moyo wenu wote, na kwa roho yenu yote, kuzishika amri na maagizo ya Bwana niliyowapa leo kwa faida yenu wenyewe.”

Kumbukumbu la Torati 30 Angalia Kumbukumbu la Torati 30:11 na yafuatayo. Nitarudi kwenye sura ya 11 baada ya dakika moja lakini hebu tuangalie sura ya 30 kwanza. “Sasa ninachokuagiza leo si kigumu sana kwako au zaidi ya uwezo wako. Sio mbinguni, hivyo

unapaswa kuuliza, ‘Ni nani atakayepanda mbinguni kuichukua na kututangazia ili tuitii?’ Wala si ng’ambo ya bahari, hata uulize, ‘Ni nani atakayevuka bahari kuichukua na kututangazia ili tuitii?’ Hapana, neno hilo liko karibu nawe sana; liko kinywani mwako na moyoni mwako ili upate kulitii. Tazama, nimeweka mbele yako leo uzima na ustawi, mauti na uharibifu. Kwa maana nakuamuru leo umpende BWANA, Mungu wako, na kutembea katika njia zake, na kushika amri zake, na amri zake, na sheria zake; ndipo utakapoishi na kuongezeka, naye BWANA, Mungu wako, atakubariki katika nchi utakayoingia kuimiliki. Lakini moyo wako ukigeuka, usiitii, na ukivutwa kuisujudia miungu mingine na kuiabudu, nawatangazia leo kwamba hakika mtaangamizwa. Hamtaishi muda mrefu katika nchi mtakayovuka Yordani kuingia na kuimiliki. Leo nawaita mbingu na nchi kama mashahidi juu yenu, kwamba nimeweka mbele yenu uzima na mauti, baraka na laana. Sasa chagua uzima, ili wewe na watoto wako mpate kuishi, na kumpenda BWANA, Mungu wako, kuisikiliza sauti yake, na kushikamana naye. Kwa kuwa BWANA ndiye uzima wako, naye atakupa miaka mingi katika nchi aliyoapa kuwapa baba zako, Ibrahimu, Isaka na Yakobo. Kwa hivyo msisitizo huo unarudiwa mara kwa mara katika kitabu.

Kumbukumbu la Torati 11 Kufupisha Ujumbe wa Kitabu Nilisema nilitaka kurudi kwenye sura ya 11. Inafupisha ujumbe wa kitabu kwa ufupi, ikitoa maelezo mafupi sana ya kile ambacho Bwana anataka kutoka kwa mwanadamu. Hebu tuangalie jinsi sura hiyo inavyoanza. Inasema nini katika mstari wa 1? “Mpende Bwana, Mungu wako, na kushika maagizo yake, na amri zake, na sheria zake, na amri zake sikuzote.” Kinachofuata ni maelezo ya matendo makuu ya Mungu kwa niaba ya watu wake. Nenda chini kwenye mstari wa 7, unasoma, “Macho yenu yaliyaona mambo haya yote makuu ambayo BWANA ameyafanya.” Ni baadhi ya mambo gani makuu ambayo BWANA alikuwa amefanya? Naam, kulikuwa na ukombozi. Angalia mstari wa 2-4: “Kumbukeni leo kwamba si watoto wenu walioona na kuona nidhamu ya BWANA, Mungu wenu; utukufu wake, na mkono wake wenye nguvu, na mkono wake ulionyoshwa; ishara alizozifanya, na mambo aliyoyafanya katikati ya Misri, kwa Farao mfalme wa Misri, na kwa nchi yake

yote; aliyowafanyia jeshi la Misri, na farasi wake, na magari yake, jinsi alivyowafukiza maji ya Bahari ya Shamu walipokuwa wakiwafuatia, na jinsi BWANA alivyowaangamiza milele; si watoto wenu walioyaona”—ilikuwa ninyi. Katika mstari wa 5 waliona mahitaji yao: “Si watoto wenu walioona aliyowafanyia ninyi jangwani hata mkafika mahali hapa.” Alitoa nini kingine? Katika mstari wa 6, nidhamu na hukumu: “...na aliyowatendea Dathani na Abiramu, wana wa Eliabu, Mreubeni, nchi ilipofunua kinywa chake katikati ya Israeli wote, na kuwameza, pamoja na jamaa zao, na mahema yao, na kila kitu kilicho hai kilichokuwa chao; macho yenu ndiyo yaliyoyaona haya.” Hawa walikuwa wale walio chini ya umri wa miaka 21. Waliokufa walikuwa na umri wa miaka 21 na zaidi. Hiki kilikuwa kizazi kipya.

Sasa ujuzi huo wa mambo yaliyopita—jinsi Mungu alivyowakomboa, kuwategemeza, na hata kuwahukumu—ulithibitisha msingi wa kile cha kutarajia katika siku zijazo. Israeli wangeweza kujua kwamba ikiwa wangukuwa waaminifu kwa Bwana, basi wangepata baraka zake katika siku zijazo. Angalia kinachofuata katika mstari wa 8: “Kwa hiyo shikeni maagizo yote ninayowapa leo, ili mpate nguvu za kuingia na kuimiliki nchi mnayovuka Yordani kuimiliki.” Ikiwa watatii, watamiliki nchi hiyo nao wataendelea kuimiliki. Mstari wa 9, “Mpate kuishi maisha marefu katika nchi ambayo BWANA aliwaapia baba zenu kuwapa wao na wazao wao, nchi inayotiririka maziwa na asali.” Na ikiwa watatii amri katika mstari wa 10-17, watafanikiwa katika nchi hiyo. “Nchi mnayoingia kuimiliki si kama nchi ya Misri, mlikotoka, mlipopanda mbegu zenu, mkaimwagilia kwa miguu kama bustani ya mboga. Lakini nchi mnayovuka Yordani kuimiliki ni nchi ya milima na mabonde, inayokunywa mvua kutoka mbinguni. Ni nchi ambayo Mungu wenu anaitunza; macho ya Bwana, Mungu wenu, yanaiangalia daima tangu mwanzo wa mwaka hadi mwisho wake. Kwa hiyo, mkizitii amri ninazowapa leo kwa uaminifu, kumpenda Bwana, Mungu wenu, na kumtumikia kwa moyo wenu wote, na kwa roho yenu yote, ndipo nitakapowanyesha mvua nchi yenu kwa wakati wake, mvua ya vuli na masika, ili mpate kukusanya nafaka, divai mpya, na mafuta. Nitawapa ng'ombe wenu nyasi mashambani, nanyi mtakula na kushiba. Jihadharini, msije mkashawishika kugeuka na kuabudu miungu mingine na kuisujudia. Hasira ya Bwana

itawaka juu yenu, naye atafunga mbingu, mvua isinyeshe, na ardhi isitoe mazao, nanyi mtaangamia upesi kutoka katika nchi nzuri ambayo Bwana ndiye. nimekupa.”

Wataimiliki na kuimiliki nchi. Wakitii, ndipo watakaposhinda wenyeji wa nchi hiyo.

Tazama mstari wa 22: “Kama mkiyashika kwa uangalifu maagizo haya yote ninayowapa kuyafuata—kumpenda Bwana, Mungu wenu, na kutembea katika njia zake zote, na kumshika—ndipo Bwana atawafukuza mataifa haya yote mbele yenu; nanyi mtayamiliki mataifa makubwa na yenye nguvu kuliko ninyi. Kila mahali mtakapokanyaga mguu wenu patakuwa penu; mpaka wenu utaenea kutoka jangwani hadi Lebanoni, na kutoka mto Frati hadi bahari ya magharibi. Hakuna mtu atakayeweza kusimama dhidi yenu. Bwana, Mungu wenu, kama alivyowaahidi, ataweka hofu na hofu yenu juu yenu katika nchi yote, kila mendako.” Kwa hivyo hilo limewekwa mbele ya Israeli: wanapaswa kumpenda Bwana na kutembea katika njia zake, naye atawabariki kwa njia hizi zilizoelzwa.

Baraka na Laana Lakini kinachofuata katika Kumbukumbu la Torati 11:26-32 ni njia mbadala zilizo wazi kwa Israeli, na chaguo ni lao. Wakitii, watapata baraka za Mungu. Wasipotii, watapata laana yake. Hebu tuangalie mstari wa 26 na unaofuata. Musa anasema, “Angalieni, nawawekea mbele yenu leo baraka na laana—baraka mtakapoyatii maagizo ya Bwana, Mungu wenu, ninayowapa leo; laana mtakapoacha kuyatii maagizo ya Bwana, Mungu wenu, na kuiacha njia ninayowaamuru leo, kwa kuifuata miungu mingine msioijua. Bwana, Mungu wenu, atakapowaleta katika nchi mnayoingia kuimiliki, mtatangaza baraka juu ya Mlima Gerizimu, na laana juu ya Mlima Ebali. Kama mjuavyo, milima hii iko ng’ambo ya Yordani, magharibi ya barabara, kuelekea machweo ya jua, karibu na miti mikubwa ya More, katika nchi ya Wakanaani wanaoishi katika Araba karibu na Gilgali. Mnakaribia kuvuka Yordani ili kuingia na kuimiliki nchi ambayo Bwana, Mungu wenu, anawapa. Mtakapokuwa mmeimiliki na kuishi humo, hakikisheni kwamba mnatii amri na sheria zote ninazoweka mbele yenu leo.” Kwa hivyo kuna changamoto ya Musa: mtii na utapata baraka za Mungu; Ukikosa kutii, utapata laana na hukumu yake.

Changamoto hiyo inatoa mtazamo ambao uzoefu wa Israeli kama taifa baada ya

kuingia katika nchi ya Kanaani unapaswa kueleweka. Wakati wa maisha ya Yoshua mambo yalikuwa imara sana. Lakini unafika kwenye kitabu kinachofuata, kitabu cha Waamuzi. Katika kitabu cha Waamuzi una mzunguko huu, kugeuka kutoka kwa Bwana na hukumu yake. Waisraeli wanakandamizwa na watu mbalimbali; kisha wanamlilia Bwana, anawaokoa, nao wana amani, pumziko, na baraka. Kisha wanapitia mzunguko huo tena, na sio tu kurudia mzunguko—kwa kweli ni mzunguko wa kushuka. Mambo yanazidi kuwa mabaya. Mwishoni mwa kitabu cha Waamuzi ni machafuko kamili, kwa sababu hawakufuata mpangilio ambao Musa aliweka mbele yao.

Kwa hivyo, nadhani unaweza kusema kwamba Kumbukumbu la Torati ni msingi wa kuelewa kinachofuata katika vitabu vilivyobaki vya Agano la Kale, vitabu vya kihistoria na vya unabii, kwa sababu historia ya Israeli ilifuata mpangilio huu. Masharti ya agano hili yalitimia, kulingana na kama Israeli ilitembea katika njia za Bwana na kumpenda Bwana pekee au la. Bwana aliwatuma manabii wake kila mara, mara kwa mara, kuwaita Israeli warudi kwenye njia ya agano na kuwa waaminifu kwa misingi yake. Mara nyingi manabii hutangaza laana za agano la hukumu kwa sababu watu walikuwa wamegeuka. Kwa hivyo kitabu cha Kumbukumbu la Torati ni muhimu sana kuhusu kuweka msingi wa yote yanayofuata katika sehemu iliyobaki ya Agano la Kale.

Ninaweza kusema kwamba katika sura ya 11, unarudi kwenye muundo huo wa mkataba. Kumbuka tulizungumzia jinsi Kumbukumbu la Torati lilivyofuata muundo huo kimsingi. Sura ya 11 kwa kweli ni masharti ya msingi; unapaswa kumpenda Bwana, wajibu huo wa msingi wa uaminifu. Unaona jinsi sura ya 12 inavyoanza, ikihama kutoka masharti ya msingi katika sura ya 11 hadi masharti ya kina yanayofuata. Sura ya 12 inaanza, “Hizi ndizo amri za sheria ambazo lazima uzingatie kuzifuata”—hapo ndipo unapopata majukumu ya kina ya agano.

Tazama kwenye muhtasari wako, nataka kusema kitu kuhusu tarehe ya kuandikwa kwa Kumbukumbu la Torati. Tayari tumezungumzia kidogo kuhusu hilo hapo awali, lakini nataka kusema zaidi kidogo. Lakini itabidi tuangalie hilo wakati mwingine.

Imenakiliwa na Dawn Cianci na Stephanie Fitzgerald

Rough imehaririwa na Ted Hildebrandt Hariri ya mwisho na Elizabeth Fisher Imesimuliwa tena na Ted Hildebrandt